

LIBER PRIMUS

LOGICA

SECTIO PRIMA, SEU LOGICA GENERALIS

Logicæ præcipuus scopus est mentem dirigere ad cognoscendam veritatem, quam tribus præsertim operationibus adsequitur noster intellectus, simplici, nimirum, apprehensione seu *perceptione*, *judicio* et *ratiocinio* ¹.

Internis phænomenis et experientia constat, triplicem præsignatam operationem, scilicet, *perceptionem*, quæ etiam vocatur a D. Thoma tum *simplex apprehensio*, tum *indi-*

¹ Postquam Angelicus hanc triplicem operationem humano intellectui adjudicat, non immerito earum inter se connexionem et subordinationem declarat his verbis: «Sicut dicit Philosophus in III *de Anima*, duplex est operatio intellectus. Una quidem, quæ dicitur indivisibilem intelligentiam, per quam, scilicet, apprehendit essentiam uniuscujusque rei in seipsa. Alia est operatio intellectus, scilicet, componentis et dividens (*affirmantis et negantis*). Additur autem et tertia operatio, scilicet, ratiocinandi, secundum quod ratio procedit à notis ad inquisitionem ignotorum. Harum autem operationum prima ordinatur ad secundam; quia non potest esse compositio et divisio (*affirmatio et negatio*) nisi simplicium apprehensorum. Secunda vero ordinatur ad tertiam; quia, videlicet, oportet quod ex aliquo vero cognito, cui intellectus assentiatur, procedatur ad certitudinem accipiendam de aliquibus ignotis». *Periherm.*, lect. 1.^a

visibilium intelligentia, iudicium et ratiocinium, et ostendere et constituere activitatis intellectualis principales exhibitiones, quæ tres etiam sunt et quoddam sensu unicæ. Ordo enim naturalis, quem intellectus noster sponte sequitur, cum circa objecta versatur, hic est: 1.º Objecta percipit vel quasdam eorum objectivas rationes, ut sunt rationes *entis, boni, causæ, effectus, etc., etc.*, et absque ulla in sensu vel affirmativo vel negativo determinatione, ea tantum contemplatur et quasi in visione considerat. 2.º Comparationem inter easdem objectivas rationes, vel inter aliquas tantum et alium determinatum objectum statuit, ex quo iudicium circa convenientiam vel disconvenientiam inter objecta percepta resultat. 3.º Denique, intellectus noster ad comparationem et inter diversa iudicia combinationem procedit, ex quo constituitur discursus vel ratiocinium. Reliquæ quidem activitatis intellectualis manifestationes et modi ad aliquam ex tribus operationibus, de quibus loquimur, referuntur, et hoc sensu unicas dicimus. Recentiores philosophi inter operationes intelligentiæ satis communiter enumerant *abstractionem, assensum, attentionem, methodum et inductionem*; omnes tamen, si attente considerentur, ad perceptionem, iudicium et ratiocinium rediguntur.

a) Et quidem, ad perceptionem reducitur *abductio*, quæ nihil aliud est quam perceptio partialis alicujus objecti; tunc enim dicimus intellectum *abstrahere*, cum objectum sub certa et determinata ratione, cæteris quæ in eodem objecto inveniri possunt præcisit, considerat, veluti si in homine entis rationem percipimus a ratione animalis separatam.

b) *Assensus* nihil aliud est quam intellectus rei cognitæ adhæsiō, et sic assensus ad iudicium refertur.

c) Eodem modo *attentio* operationem ab illa triplici distinctam non constituit; quandoquidem attentio et in perceptione, et in iudicio, et in ratiocinio locum habet, ita ut melius dicas modum et circumstantiam, quam actum distinctum; invenitur enim, cum intellectus erga quodvis objectum suam vim et efficaciam majori vel minori intensitate acuit.

d) Denique, *methodus* a dicta triplici operatione non discernitur; est enim methodus perceptionum, iudiciorum, et ratiocinorum ordinatio ad veritatis faciliorem cognitionem convenienter directa; nectere autem ideas, et iudicia convenienter ordinare ratiocinium constituit, et consequenter methodus semper ad actionem illam, quæ ratiocinium vocatur, reducitur. Idem dicendum de *inductione*, quæ quidem non specialis intellectus operatio, sed forma, qua intellectus ad sua ratiocinia proferenda utitur, dicenda est.

Ad confusionem vitandam, et præsertim ut studiosi intelligere queant aliquorum, quæ in D. Thomæ et antiquorum scriptis inveniuntur, verborum sensum, præ oculis habeatur, hodie *notionem rei*, vel *objecti ideam* vocari ipsum objectum tum a ratione cognitum, tum interne locutum et interiori verbo repræsentatum; veteres autem hanc ipsam notionem *conceptum formalem, verbum mentis, speciem expressam, terminum formalem, intentionem cognitam, ideam expressam, verbum cordis, assimilationem intellectivam* vel *mentalem* appellabant, et aliquando imaginem intelligibilem rei cognitæ.

Verba *intellectio* et *cogitatio* applicari possunt omnibus et singulis actibus intellectus, significant enim quamlibet intelligentiæ actionem.

Verbum *cognitio* magis extenditur, et ad omnes sensibilitatis operationes, quatenus perceptionem includunt, applicatur.

Ad Logicam proinde pertinet, tum præcepta tradere ad rectum exercitium prædictarum operationum, tum fundamenta, generale objectum, et rationem illud assequendi investigare et exponere; quorum primum ad *Generalem Logicam* spectat, quæ apud veteres *Logica Minor* audiebat; alterum ad *Logicam Specialem* seu applicatam, quam veteres *Majorem* nuncupabant. A priori itaque exordientes, de simplici perceptione, de iudicio et de ratiocinatione totidem capitibus disseremus. Sed quoniam harum operationum natura, utilitas et usus ex sermone, quo exterius promuntur,

non parum pendent atque elucescunt, quidpiam de sermone et signis cogitationis prælibare oportet. Unde sit

CAPUT PRIMUM

GRAMMATICA GENERALIS

Disciplina ea quæ principia, leges, et fundamenta sermonis investigat, *grammatica generalis* nuncupatur ab aliquibus, quamvis minus proprie, nam *grammatica* ars quidem, sed non proprie scientia dicitur: unde melius alii *philosophiam sermonis* eamdem appellant, quippe quæ non nuda præcepta tradit, ut grammatica consuevit, sed præcepta præceptorumque rationem et fundamentum, quod scientiæ proprium existit. Itaque breviter hic agemus, tum de signis, quibus cogitatio sensibilis redditur, tum etiam de natura et partibus, quibus constat oratio internam exprimens cogitationem.

ARTICULUS PRIMUS

De signis cogitationis in genere.

1.º Signum generatim sumptum dici potest: *id quod potentia cognoscenti aliud a se repræsentat*. Ex qua definitione colligitur, ad rationem signi requiri: 1.º quod res, quæ est *signum*, a re per ipsum *significata* distinguatur, nihil enim suipsius signum proprie dicitur: 2.º quod aliqua intercedat relatio vel connexio inter *signum* et rem significatam, aliter namque in hujus cognitionem minime nos duceret: 3.º inferitur, *signum* esse veluti medium inter potentiam cognoscentem et rem *significatam*, sicut fumus intercedit medius inter mentem et ignem, quatenus mens per illum quasi transit et manuducitur ad ignem.

2.º Hinc profluit, *signum* determinare duas perceptiones, quarum prima terminatur ad ipsum signum, altera ad rem per ipsum significatam. Attamen, ut duplex hujusmodi per-

ceptio exurgat, vel ut signum *actu quoad nos exerceat* rationem *signi*, opus est præterea mentem cognoscere relationem, quæ existit inter ipsum et rem significatam: sic hæc vox *cheval*, quamvis signum sit equi, signi tamen officium non exercet quoad mentem ejus, qui gallicam linguam penitus ignorat.

3.º Ex natura relationis inter signum et rem significatam profluit signorum divisio. Unde signum in

a) *Formale* et *instrumentale* dividitur. Formale illud dicitur, quod rem repræsentat per modum imaginis vel similitudinis, sicut picta Petri imago Petrum menti repræsentat. Instrumentale rem significatam menti offert ac repræsentat per modum simplicis indicationis sive connexionis, prouti fumus combustionem repræsentat. Verum instrumentale signum, vel est

b) *Arbitrarium*, si nexus inter signum et rem significatam ex instituto et arbitrio hominum originem ducit, ut voces articulatae, quibus rerum naturas significamus, dum loquimur; vel *naturale*, quando, nempe, nexus ille non ex hominum arbitrio, sed ipsa rerum natura pendet, ut allato in exemplo fumi et ignis.

c) *Certum* præterea nuncupatur signum, quando necessario et infallibili modo cum re significata connectitur, ut respiratio est signum certum vitæ: *incertum*, si probabilis, sed non infallibilis sit ejus nexus cum re significata, sicut pulsus acceleratus febris signum incertum existit, quandoquidem ex alia causa originem ducere potest.

ARTICULUS SECUNDUS

De signis oralibus cogitationis.

Experientia ipsa teste, internas cogitationes et affectiones anima exterius sensibiles reddit, vel gestu, corporis motibus, et vocibus inarticulatis, vel vocibus, quæ articulatione constant et ad placitum significant. Differunt autem hæc duo

genera signorum cogitationis, quia gestus (sub quibus nunc cætera ejusdem generis accipimus) sunt signa *naturalia* cogitationis, quatenus non ex hominum arbitrio et institutione, sed ex ipsa natura vim habent significandi quasdam animi cogitationes et affectiones, ut determinata vultus dispositio (expresión), quidam corporis motus (ademanes), quædam exclamationes, voces (gritos), vel gemitus, suspiria, etc., iram, vel tristitiam, vel dolorem, vel varias animi affectiones (sentimientos) simili ratione in cunctis hominibus, ac ex spontaneo naturæ impulsu significant. Hinc gestus lingua vel sermo naturalis (lenguaje de la naturaleza) recte dici potest.

Præ oculis tamen habendum, hunc spontaneum et necessarium naturæ sermonem hominis arbitrio aliqua ex parte subjacere, quatenus homo, per iteratum exercitium et vehementiorem voluntatis conatum, præfata phænomena externa ex naturali instinctu emanantia diversimode potest modificare, ea vel augendo, vel minuendo, vel occultando, vel etiam fingendo, ut in tragœdiis observare licet.

Alterum genus oralium signorum, quibus cogitatio ad sensum exprimitur, quodque articulatis vocibus seu vocabulis continetur, connexionem necessariam vel naturalem cum re cogitata minime habet. De ipsis, utpote præcipuis cogitationis signis, quidpiam oportet disserere, quod ut brevi perficiatur oratione, hæc accipe:

I. Hæc vox *sermo* (lenguaje) quandoque sumitur pro facultate loquendi, quæ homini inest tanquam ejus quædam naturalis perfectio et attributum, quo ab animalibus brutis discriminatur: quandoque pro collectione determinata vocum vel terminorum, quibus præfata loquendi facultas ad actum reducitur, sive pro *lingua* vel *idiomate*, quo utimur; quo sensu sumitur *sermo*, dum dicimus ex. gr. *sermonem* (el lenguaje) hispanum esse abundantiorum gallico: quandoque tandem sumitur pro peculiari quadam ratione, qua loquens vel scribens verba cogitationes exprimentia disponit, sive pro *stilo*; atque hoc sensu dicimus, *sermonem* (el lenguaje)

hujus oratoris esse pulchrum, redundantem, aridum, elegantia plenum. Hic porro accipitur *sermo* non primo nec tertio, sed secundo tantum sensu.

II. Itaque, si quærat^rur ætrum verbum vel locutio (la palabra) sit res homini naturali? distinctione uti opus est. Nam si locutio accipiatur pro potestate et vi exprimendi et significandi internas animi cogitationes et affectiones sonis articulatis seu vocibus, locutio naturalis homini dici debet, quatenus in sua ipsa natura habet principia locutionis hujusmodi atque prædispositionem ad ipsam. Si vero accipiatur locutio pro vocabulis, quibus, dum loquimur, utimur, locutio non quid naturale, sed arbitrarium existit: nihil siquidem est in humana natura, quod nos determinet vel inclinet ad significandam rem per *hanc* locutionem seu vocem potius quam per illam.

III. *Utilitas et necessitas sermonis* (necesidad del lenguaje, tomado por la expresión de las ideas, pensamientos y voliciones por medio de palabras) apparet et constat: 1.º quia homines ex sua ipsa natura destinati sunt ad constituendam societatem non purè naturalem, temporariam et transeuntem, prout in brutis existit, sed intellectualem etiam, moralem et politicam; quæ profecto societatis genera absque sermone et locutione nec concipi quidem vix possunt.

2.º Quia memoria, sine qua homo in societate congrue vivere nequit, ex sermone et vocibus, quibus exprimitur, fere integra pendet; verba enim seu vocabula sunt quasi notæ et characteres, quibus cogitationes et affectiones animo quasi figuntur et exarantur.

3.º Quia veritatis acquisitio, contemplatio et evolutio, quæ maximam et propriam hominis, qua talis, perfectionem continent, plurimum ex sermone pendent et juvantur; nam dum intus in mente veritatem vestigamus et objecta meditatione agnoscimus aut dijudicamus, nobis simul et semper loquimur, quæ interna locutio vel nulla, vel saltem difficillima, confusa et imperfecta admodum foret, nisi sermonem præhaberemus, quo utimur, ut nobiscum intus loquamur.

4.º Quia *sermo gestuum* (lenguaje de la naturaleza, lenguaje de acción) penitus insuficiens est ad humanas cogitationes et affectiones complete exprimendas et significandas; tum quia gestus præsentia et sensibilia solum exprimunt; tum maxime quia gestus singularibus aut concretis notionibus continentur et circumscribuntur, ast vero cogitationes; affectiones et ideæ, quæ hominem maxime perficiunt et quibus maxime indiget in societate, illæ sunt, quæ universales et abstractæ existunt. Quibus si addas, Deum, angelos, et alia objecta pure spiritualia per sermonem gestuum congrua ratione exprimi ac representari minime posse, proculdubio persuasum habebis, non solum infinitam intercedere distantiam inter sermonem verbi et gestus, sed homini prorsus necessarium esse sermone uti, ut humanè ac socialiter vivere possit.

IV. Sermo gestuum, respectu individui, prior est sermone orali; puer enim, puer antequam loqui sciat, scit utique ploratu, gemitu, gestu, et motibus variis corporis, et proprias affectiones exprimere, et alienas percipere. At respectu speciei sive totius humanitatis, nihil est opus admittere sermonem naturalem gestuum locutionem tempore præcessisse.

V. Quinimmo, ut certum haberi debet, 1.º sermonem et locutionem (el lenguaje, la palabra) ipsi humano generi coæva esse, nisi velimus concedere, hominum genus mutismo absoluto quondam subjectum fuisse: 2.º ea non ab hominibus primitus et originarie adinventata, sed ab hominis Creatore accepta habere. Quod, ut cætera omittam, constat: 1.º quia mutismi status, qui inventionem sermonis necessario præcessisset in opposita hypothese, cum natura hominis socialis pugnat, quippe homines convivere et societatem constituere nequeunt, si sermone privantur: 2.º quia, etiam gratis admissa hac imperfecta et muta societate hominum, sermonis adinventio exigeret contractum quemdam inter eos, quo de significatione hujus vel illius vocis invicem stipularentur; ast vero contractus sive stipulatio usum sermonis necessario præsupponit: 3.º quia sermonis adinventio opus est procul-

dubio maximæ sapientiæ, ac mentem exigit rerum scientia et cognitione pollentem; at homo, qui sermonem ignorat vel mutismo subicitur, imperfectissimam tantum scientiam adsequi potest, ut ipsa experientia ostendit, tum in hominibus a nativitate mutis, tum in nobis ipsis, qui experimur mentem nostram per sermonem et usum locutionis plurimum juvari ad veritatem et scientias acquirendas. Fatendum ergo, sermonem non ab homine inventum, sed a Deo Creatore infusum primo homini, ex quo ad cæteros postea promanavit per traditionem; unde hac in re naturalis ratio apprime concordat Sacro textui agenti: «Creavit ex ipso (primo homine) adiutorium simile sibi; consilium et *linguam* dedit illis»¹.

¹ In nostro opere, cui titulus *Filosofía Elemental*, sequens habetur adnotatio, quam hic transcribere liceat, pro pleniori hujus rei notitia:

«Son notables las palabras de Humboldt sobre este punto: «El lenguaje no ha podido ser inventado sin un tipo preexistente en la inteligencia humana...»

»Más bien que creer en una marcha uniforme y mecánica, que le vaya formando paulatinamente desde el principio más grosero é informe hasta llegar á la perfección, abrazaría la opinión de aquellos que refieren el origen de las lenguas á una revelación inmediata de la Divinidad. Ellos, por lo ménos, reconocen la chispa divina que brilla al traves de todos los idiomas, aun los más imperfectos y ménos cultivados». A conclusiones análogas conducen los trabajos de Klaproth, Remusat, Gouliano, Meriam, Adelung, Schlegel y de tantos otros distinguidos filólogos.

»Hay más todavía. De los trabajos literarios y de las investigaciones etnográficas realizadas por los escritores citados resulta: 1.º Que los cuatro mil dialectos ó idiomas, que se conocen, pueden considerarse como filiaciones ó derivaciones de tres, ó, á lo más, cuatro lenguas *primitivas* y rigurosamente diversas, que son: la *indo-germánica*, que tambien suele llamarse *indo-europea*; la *semítica*, y la *tártara*, á la cual algunos añaden la *malaya*: 2.º que la aparición de estas tres ó cuatro lenguas primitivas tuvo lugar de una manera repentina; todo lo cual se halla en perfecto

VI. Quamvis vero homo sermonem primævum nequeat fortasse adinvenire, vel saltem impotentia morali quodammodo laboret ad transeundum ex mutismo ad sermonem articulatum, postquam tamen semel hunc adsequitur et possidet, potest equidem ipsum non solum evolvere et perficere, verum alium quoque quasi de novo producere; qua ratione videmus idiomata varia, alia ex aliis progigni, ac nova etiam temporis decursu efformari.

SCHOLIUM

Observatione dignum est, studia linguarum atque ethnographicas investigationes, ad stabiliendum et comprobandum linguas omnes, ad tres magnas familias reduci posse, unanimiter tendere. Quod revera eo notabilius est, si consideretur, ethnographos ad eandem conclusionem pervenire, per diversam viam procedendo. Alii enim, diversitatem gentium considerando, linguas dividunt in *indo-germanicas* seu *indo-europeas*, *semiticas* et *tartaras*; alii autem, præ oculis habentes diversam linguarum structuram, eas dividunt in *monosyllabicas*, *agglutinationis* et *inflexionis*; et ipsimet, qui linguarum divisionem faciunt, earum aptitudinem ad conceptus repræsentandos et adæquate explicandos aspiciendo, tres linguarum familias enumerant.

Hinc colligere possumus, hodiernos linguarum scientiæ progressus cum narratione mosaica nullo modo pugnare, sed e contrario eam adstruere et confirmare, cum probabile sit, tres filios, vel potius, tres familias ex Noe procedentes, secum portasse unamquamque speciale idioma, vel saltem

acuerdo con la narración bíblica sobre la repentina confusión de lenguas realizada en la construcción de Babel, siendo probable que cada una de las tres grandes familias de Noé se separara de Babel con una de las tres lenguas que se llaman primitivas». *Philosophia Elemental*, t. 1, pág. 24.

ejusdem germina et elementa, cum diversas orbis regiones peragrarunt.

In hac hypothesi, et recentioribus scientiæ conclusionibus nos adhærendo, idioma primitivum, quo primi parentes et eorum posterii usi sunt, hodie non existere, probabiliter affirmare possumus; tres enim linguarum principales familiæ, in præsentiarum cognitæ, ex aliquo veteri idiomate affinitatem cum illis habente ortæ non videntur.

Duplex porro existit schola, sive systema ad investigandam affinitatem et connexionem sermonum vel linguarum, quorum primum affinitatem repetit ex analogia et similitudine vocabulorum, alterum ex forma et dispositione grammaticali. Unde prima schola, quam insectantur Klaproth, Balbi, Remusat, Adelung cum aliis, *lexicalis* nuncupari posset; secunda vero, cujus præcipui propugnatores sunt Humboldt et Schlegel, *grammaticalis* non incongrue dicitur ¹.

ARTICULUS TERTIUS

De signo scripto cogitationis.

« Si homo uteretur, ait D. Thomas ², sola cognitione sensitiva, quæ respicit solum ad hic et nunc (præsentia secundum locum et tempus), sufficeret sibi ad convivendum aliis vox significativa... Sed quia homo utitur etiam intellectuali cognitione, quæ abstrahit ab hic et nunc, consequitur ipsum sollicitudo, non solum de præsentibus secundum locum et tempus, sed etiam de his, quæ distant loco, et futura sunt

¹ « In origine ignota linguarum exploranda, inquit Schlegel, ante omnia respici debet ratio grammaticalis; hæc enim a majoribus ad posteros propagatur, separari autem a lingua, cui ingenua est, nequit, aut seorsum populis ita tradi, ut verba linguæ vernaculæ retineant, formulas loquendi peregrinas admittant ».

² *Perih.*, lib. 1, lect. 2.^a

tempore. Unde ut homo conceptiones suas etiam his, qui distant secundum locum, et his, qui venturi sunt in futuro tempore, manifestet, necessarius fuit scripturæ usus». Quæ præclara D. Thomæ verba necessitatem scripturæ et rationem sufficientem ipsius inventionis invictissimè demonstrant.

Vox scripta est *signum cogitationis internæ scriptura exaratum*. Scriptura autem definiri potest: *Systema seu collectio signorum, quibus internæ cogitationes exterius exprimentur fixa et permanenti ratione*. In eo namque præsertim scriptura a sermone discriminatur, quod utatur signis ex se fixis et permanentibus, quibus hominis cogitationes et ideæ ad absentes et futuros pervenire possint.

Duplex scripturæ genus distinguere oportet: vel enim cogitationes et ideæ scriptura immediate repræsentantur et significantur, ut si ad exprimendam hanc cogitationem: *canis currit*, depingatur canis figura quasi actu currens: vel scriptura non ipsas res cogitatas immediate exprimit et repræsentat, sed vocem vel nomen, quo res illæ ore exprimentur, ut in allato exemplo vox scripta *canis* non ipsum animal immediate repræsentat, sed sonum articulatum, quo animal illud significamus voce ore prolata. Prima itaque scriptura recte dicitur *ideographica*, quia ideas immediate respicit, quas signis scriptis figere conatur. Altera *phonographica* jure nuncupatur, quatenus non res ipsas immediate repræsentat ac exprimit, sed vocis articulatos sonos. Eadem porro, quatenus syllabas complectitur, *syllabica*; quatenus non modo ex syllabis, sed ex litteris simul coalescit, *alphabetica* audit. Tertium scripturæ genus assignari potest, inter duo præfata quasi medium, quo, nimirum, homo utitur signis, vel arbitrariis quidem, sed quæ non sonos articulatos, sed res ipsas cogitatas repræsentent, vel partim arbitrariis, partim naturalibus, ut dum ad fidelitatem significandam canem depingebant veteres. Scribendi genus hocce *symbolicum* dici solet, ac etiam *hieroglyphicum*, quia eo maxime usi sunt Egyptii ad res sacras exprimendas; quandoquidem *hierogly-*

phicum, si ad litteram accipiatur, idem sonat ac *sculptum in templo*. Atque hæc quidem symbolica scriptura, haberi potest quasi transitus quidam ab ideographica ad alphabeticam.

Scriptura alphabetica ideographicam maximopere superat ac excedit, 1.º quia posterior ista homines pictores exigit: 2.º quia ea sola objecta complectitur, quæ per visum percipiuntur: 3.º et præcipuè quia infinita pene characterum multitudine indiget, cum pro qualibet re speciale signum eadem repræsentans habere debeat, ex quo profluit etiam maxima difficultas eadem addiscendi. Quæ eadem fere incommoda occurrunt etiam in scriptura symbolica, in qua præterea, sicut et in ideographica, obscura admodum et difficili ratione, relationes quædam, divisiones, et gradus quorundam objectorum et idearum exprimi ac significari possunt. Ast vero in alphabetica scriptura, objecta quæcumque et cuncta idearum genera viginti quinque simplicibus characteribus facillimè et perspicua ratione exprimentur.

Quod attinet alphabeti originem, nihil certi statui potest. Quidam a Deo ipso homini communicatum asserunt: alii ipsius ad inventionem homini tribuunt, quod probabilius nobis videtur ex usu ipso scripturæ ideographicæ et simbolicæ, quæ sunt quasi gradus quidam, quibus ad alphabeticam successivè et paulatim devenisse videtur homo. Sed quisnam hic homo fuerit, aut in qua natione vel gente primum prodierit, penitus ignoratur: quamvis apud romanos et græcos invaluerit ea olim opinio, Phœnices, nimirum, alphabeticam invenisse scripturam, juxta illud Lucani: *Phœnices primi, famæ si creditur, mausiansuram rudibus vocem signare figuris*¹.

¹ Nobiliores tamen nostræ ætatis ethnographi, existimant primam scripturæ alphabeticæ patriam non Ægyptum, nec Phœniciam, sed Assyriam fuisse, cui sententiæ favet Plinius scribens: «Litteras semper arbitror Assyrias fuisse». Ut tamen se res habeat, id certum ac indubium apud omnes habetur, antiquissimam existere hujus scripturæ inventionem. Quod, ut alia omittam,